

ва България", и „Възраждане“. Органи на българските емигранти, взели участие във въстанието, вестниците „Български глас“, „Нова България“, и „Възраждане“ дават пълна картина за причините, подготовката, хода и потушаването на въстанието. Въпреки че не са пример на забележителна журналистика, те изиграват прогресивна роля с вярното отражение на революционния подем и погром през 1876 г. и същевременно утвърждават революционните традиции на Каравелов и Ботев.

Интерес предизвикаха и останалите доклади и научни съобщения на: Цвета Унджиева на тема „Български дописки за Априлското въстание в руския периодичен печат от 1876 г.“, Христо Дудевски — „Отражението на Априлското въстание в творчеството на руските и съветските писатели“, Емил Георгиев — „Априлското въстание в другите славянски литератури“, Симеон Янев, Иван Трашлиев — „Отзиви за Априлското въстание в сръбския и хърватския печат от 1876 г.“, Румяна Дамянова — „Подготовката на Априлското въстание и някои проблеми на епистоларния жанр“, Георги Вълчев — „Отзиви в словашкия печат от 1876 г. за Априлското въстание“, Светла Гюрова — „Нови мемоарни източници за Априлското въстание“, Дочка Кацарева — „Непобедимият български дух, отразен във фолклора на Пазарджишки окръг“.

Част от докладите бяха посветени на темата на Априлското въстание в чуждестранния печат. Превърната в символ на освободителните борби на европейските народи изобщо, българската национална революция навлиза с картините и образите си в редица чужди литератури — подчерта Емил Георгиев. На първо място той изтъква отражението на кървавите събития в прогресивната руска литература, анализирайки конкретно произведенията на Тургенев, Достоевски и Полонски, посветени на Априлската епопея. Априлското въстание намира силен отзвук и сред чехите, словаци и поляците. Талантливите чешки поети Сватоплук Чех и Елишка Красохорска се сбръщат към трагичната съдба на българския народ с бретска обич и дълбоко съчувствие, с безгранично възмущение от зверските изстъпления на поробителя. Словашката литература дава израз на отношението си към Априлското въстание с произведенията на Йосиф Шкултеги и А. Е. Тимко, словенската — с поезията на Антон Ашкерц, полската — на Зигмунд Милковски.

Според Христо Дудевски най-високото признание за делото на априлци дава Лениновата „Искра“ със статията „България“, в която българинът Н. Радивоев по случай 25-годишнината от Априлското въстание критикува българската буржоа-

зия за опитите ѝ да превърне юбилея в царски празник. „Обстоятелството — каза Дудевски, — че Лениновата „Искра“ отдели страници за Априлското въстание и дава подробна политическа характеристика на начина, по който е бил чествуван 25-годишният му юбилей в България, само по себе си е крупен политически факт.“

Сесията „Априлското въстание и българската литература“ бе ярко доказателство за непреходността на априлската тема в българската литература. Фактът, че въпреки времето, което ни дели от героичната Априлска епопея, интересът на учени и писатели към нея става все по-голям, е показателен.

Институтът за литература проведе и зонални сесии, посветени на Априлското въстание, в Сливен и Ямбол, а съвместно с Института за история и в Пловдив.

Йорданка Стефанова

ВТОРИ МЕЖДУНАРОДЕН СИМПОЗИУМ „ТЪРНОВСКА КНИЖОВНА ШКОЛА“

От 20 до 23 май 1976 г. във Велико Търново се състоя Вторият международен симпозиум Търновска книжовна школа, организиран от Института за балканистика при БАН и Великотърновския университет „Кирил и Методий“.

Четири години след Първия симпозиум на същата тема¹ в старата българска столица отново се срещнаха видни наши и чуждестранни учени, за да продължат размяната на мнения във връзка с проблематиката на Търновската книжовна школа. В симпозиума взеха участие гости от единадесет страни, сред които бяха акад. Д. С. Лихачов (СССР), проф. Г. Сване (Дания), проф. Й. Русек (Полша), проф. Д. Трифуневич и проф. А. Младенович от Югославия, проф. В. Келару и проф. Й. Лаудат (Румъния), проф. Д. Фрайданк (ГДР), проф. Х. Кайперт (ГФР), проф. А. И. Рогов, д-р Л. А. Дмитриев, д-р Е. И. Демина, ст. н. с. О. А. Киязевска и др. от СССР, д-р Е. Благоев от Чехословакия и други учени от Румъния, САЩ и Япония.

От българска страна участваха акад. П. Динев, чл.-кор. Е. Георгиев, чл.-кор.

¹ Вж. сб. Търновска книжовна школа. С., БАН, 1974.

Д. Ангелов, проф. Д. Мирчева, проф. В. Велчев, проф. Б. Ст. Ангелов, проф. П. Русев, проф. В. Търкова-Заимова, доц. Г. Данчев, доц. А. Давидов и много научни работници от Софийския университет „Климент Охридски“, Института за балканистика, Института за история, Института за български език, Института за литература, Института за изкуствознание и Института за музикознание при БАН, Великотърновския университет „Кирил и Методий“, Шуменския висш педагогически институт и музейни работници от Габрово.

Задачите на Втория международен симпозиум Търновска книжовна школа бяха значително разширени в сравнение със задачите на Първия симпозиум. Тематиката на докладите беше съсредоточена главно върху дейността на учениците и последователите на патриарх Евтимий Търновски. Целта на симпозиума беше да се изтъкне широкото разпространение на идеите на Търновската школа, нейното общобалканско и международно културно значение.

Работата на симпозиума беше разпределена в четири секции — литературознание, езикознание, история и изкуствознание. Общо бяха прочетени около седемдесет доклада и научни съобщения с приносен характер, които разкриха различни страни на историческото, езиковото, литературното и културното наследство на Търновската книжовна школа. В дискусиите по време на заседанията на секциите бяха обсъдени въпроси, свързани с наличието на ренесансови елементи в културното наследство на патриарх Евтимий и учениците му, ролята на правосъзнатата реформа на Евтимий и отгласа ѝ в съседните балкански страни, някои особености на превода и преработването на книгината и др.

Тържественото откриване на симпозиума се състоя на 20 май. То беше последвано от пленарно заседание, по време на което участниците и гостите изслушаха четири доклада. Най-напред беше дадена думата на видния съветски учен акад. Д. Лихачов, който прочете доклад на тема „Стильт на Търновската школа и неговото значение в развитието на старата руска литература“. В доклада с изключително прецизни и задълбочени наблюдения върху произведения на Елифаний Премъдри беше обоснована тезата, че стильт „плетене словес“ няма само формални достойнства, а обогатява смисловата страна на езика, свързва най-тясно словесната тъкан със съдържанието. Акад. Д. С. Лихачов подчерта историко-литературното значение на стиловите особености, присъщи на Търновската книжовна школа, за обогатяване на художествените възможности на литературния език. Той отбеляза, че Търновската книжовна школа е първото голямо отстъпление от традиционността на

средновековната литература и с характерния си стил прави значителна крачка към развитието на авторската индивидуалност.

Акад. П. Динеков изнесе доклад на тема „Българската култура през XV—XVII в.“. В доклада беше разгледана всестранно литературата, другите изкуства, народното поетическо творчество и всички явления, които се докосват до културата през XV—XVII в. въз основа на два критерия: културното равнище, до което достига българската феодална държава през XIV в., и културното развитие на другите балкански и европейски народи през този период. Акад. П. Динеков характеризира българската култура през XIV в. като блестяща завършък на една епоха, която предвещава появата на нови социални сили и обновлението на Ренесанса. Но тъй като това не се осъществява в условията на турския феодализъм, то цялото развитие на българската култура от XV до XVII в. представя мъчителен процес на освобождение от средновековната традиция.

„Реформата на Евтимий Търновски (характер, особености, разпространение)“ беше темата на доклада на проф. П. Русев, който направи обширен обзор на Търновската реформа в многобройните ѝ аспекти и проследи влиянието ѝ в Сърбия, Влашко и Молдавия, в Литовско-руското княжество и в Московска Русия. Проф. П. Русев изтъкна народностно-държавият облик и смисъл на Евтимиевата реформа, която засилва възможностите за народностно сплотяване, така необходимо по това време.

Последният доклад от пленарното заседание засягаше езикови въпроси и беше изнесен от проф. Д. Мирчева. В доклада със заглавие „Отражението на езика и стила на Търновската школа върху хомилетичната литература през XIV в.“ бяха разгледани непроучени въпроси на превода и преработването на хомилите в духа на Търновската школа. Проф. Д. Мирчева подчерта важното значение, което има проучването на хомилетичната литература от XIV в., особено чрез съпоставки между старобългарския и среднобългарския превод и гръцкия оригинал. Такъв тип изследвания дават възможност да се правят изводи относно връзките на преводната книжнина от XIV в. със старобългарската литература, както и за цялостната система на езика и стила на Търновската книжовна школа.

След приключване на пленарното заседание още същия ден започнаха секционните заседания. В секция литературознание бяха изнесени шест доклада с разнообразна тематика. Проф. Е. Георгиев говори на тема „Разгръщане на новаторските тенденции в книжовното дело на патриарх Евтимий Търновски от неговите последователи и ученици“, като се спира на литера-

турната дейност на митрополит Киприан, Йоасаф Бдински, Григори Цамблак, Константин Костенечки и Владислав Граматик в светлината на тезата за ренесансово развитие на литературата от XIV до XV в. Д-р Л. А. Дмитриев от Института за руска литература при АН на СССР — Ленинград, прочете доклада си „Литературно-книжовната дейност на митрополит Киприан и традициите на Търновската книжовна школа“. В доклада беше показана зависимостта на стилистическите особености от жанра на произведението, като се проследява в каква степен се проявяват похватите на „панегирическия стил“ в различни по жанр произведения на митрополит Киприан. Интерес предизвика докладът на проф. Д. Трифунович (Югославия), озглавен „Някои наблюдения върху обращенията в Евтимиевата служба за царица Теофана и Цамблаковата служба за Стефан Дечански“. Проф. Д. Трифунович характеризира обращенията като едно от главните средства за изграждане на образа, развити в сложна система от Евтимий Търновски и учениците му. Проф. Б. Ст. Ангелов прочете доклада „Григорий Цамблак и сръбският книжовник Теодосий“. Чрез историко-литературен и текстологически анализ проф. Б. Ст. Ангелов доказва тезата, че Григорий Цамблак е насърчил монаха Теодосий Хилендарец да напише житие в служба на сръбския отшелник Петър Коришки, което на практика означава да се въведе нов книжовник в историята на средновековната сръбска литература. В края на следобедното заседание на секция литературознание участниците изслушаха и докладите на доц. Н. Николов — „Художествено своеобразие на старата българска литература“ и на Н. Кочев — „Към въпроса за религиозно-философската страна на патриарх Евтимиевата правописна реформа според „О писменах“, на Константин Костенечки“.

На 21 май в секция литературознание бяха прочетени шестнадесет доклада и научни съобщения. Сред тях имаше изследвания с обобщаващ или теоретичен характер — например „Проблемата за човека и света у ученици и последователи на Евтимий Търновски“ на проф. В. Велчев, „Към същността и предпоставките на стила „плетение словес“ на проф. Д. Фрайданк (ГДР), „Похвално слово на Григорий Цамблак за св. Димитър“ на проф. В. Тъčkова-Займова, „Взаимоотношенията между румънската литература и Търновската книжовна школа“ на проф. И. Трайстару и проф. В. Келару (Румъния), „Димитър Кантакузин и агиографските традиции на Търновската книжовна школа“ на доц. Г. Данчев и др., както и конкретни изследвания върху отделни произведения или съобщения за новооткрити преписи — проф. Г. Сваен (Дания) — „Руският „Хронограф

и житието на Стефан Лазаревич“, проф. И. Лаудат (Румъния) — „Никодим, ученик и духовен последовател на Евтимий Търновски“, д-р Е. И. Демина (СССР) — „Житието на Петка Търновска в новобългарската писменост“, Ст. Кожухаров — „Новооткритият химнописец Симон“, Н. Дончева-Панайотова — „Цикъл произведения за митрополит Петър от Киприан“, П. Матенч (САЩ) — „Ефрем и българският сборник от края на XIV в.“, Кл. Иванова — „Житийно-панегиричното наследство на Търновската книжовна школа в балканската ръкописна традиция“ и др. Бяха направени интересни изказвания от проф. Е. Георгиев, проф. В. Велчев, ст. н. с. К. Мечев, проф. В. Келару, проф. Х. Кайперт, Е. Коцева, П. Бойчева и др.

Третият ден от симпозиума се характеризираше със същия творчески дух и делова атмосфера. На сутрешното заседание на секция литературознание бяха изслушани осем доклада, между които на ст. н. с. Н. Драгова „Достижения и задачи по изучаване на Анонимната българска хроника от XV в.“, арх. Горазд — „Духът и идеите на патриарх Евтимий в национално-културното дело на неговите ученици“, ст. н. с. К. Мечев — „Търновската книжовна школа и общославянският демократизъм в българската хроника от началото на XV в.“, К. Станчев — „Търновската школа в развитието на агиографските жанрове“, Л. Боева — „Традициите на Търновската школа в българските и руските жития от XVI в.“, П. Бойчева — „Традициите на Търновската книжовна школа и делото на Гавриил Урик“, П. Димитров — „Житие на св. Варвар Охридски“ и др.

Плодотворна беше и работата на останалите секции. В секция история тематиката на докладите беше съсредоточена около икономическите и политическите условия, в които творят представителите на Търновската книжовна школа, както и върху дейността на отделни книжовници — Хр. Коларов, Г. Първев, Й. Андреев, Г. Нешев и др. Едно от заседанията на секция история беше посветено на проблеми на археологията. Бяха изнесени нови постижения в разкриване на културните ценности от XIV в. — например докладите на Т. Овчаров, Я. Николова, П. Славчев и др.

В секция изкуствознание бяха разгледани въпроси, свързани с иконографията и с украсата на ръкописите през XIV в. — например докладите на проф. А. И. Попов (СССР), Л. Мавродинова, А. Джурова, С. Босилков, В. Марди-Бабинова и др., а също така и проблеми на средновековната музика — докладите на Е. Тончева и Ст. Лазаров.

В работата на секция езиковедие взеха участие редица видни български и чуждестранни учени — проф. Д. Иванова-Мирчева, д-р Й. Русек, проф. В. Келару,

проф. А. Младенович, проф. Х. Кайперт, д-р Е. Благоева, ст. н. с. О. Князевская, доц. А. Давидов и др. Бяха изслушани доклади с по-обобщителен характер, засягащи особеностите на книжовия среднобългарски език през XIV в. и неговото отношение към другите славянски езици и гръцки език, а също така и конкретни изследвания върху езика на отделни книжовници и произведения.

Симпозиумът „Търновска книжовна школа“, състоял се от 20 до 23 май тази година във Велико Търново, отбеляза нов

етап в комплексното изучаване на културното наследство, завещано ни от патриарх Евтимий и учениците му. Успешното участие на много български и чуждестранни млади научни работници, плодотворната обмяна на творчески опит и високите научни постижения, демонстрирани на симпозиума, го характеризират като значителна българска и международна научна проява, която ще намери широк отзвук сред медиевистите от цял свят.

Аличава Милтенова